

حیات پر روشی علامہ

در مصابح القاری فی حلّ مشکلات الأُخباء

عبدالحی فقیہ زہرا
زہرا عقاری الہ باری

خانہ کتاب

مرداد ۱۳۹۷

سرشناسه: فقهی زاده، عبدالهادی، ۱۳۴۷ -

عنوان قرار دادی: مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار . فارسی - عربی . برگزیده . شرح
عنوان و نام پدیدآور: حدیث پژوهی علامه شبّر در مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار /
مؤلفان: عبدالهادی فقهی زاده، زهرا عماری الهیاری.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه خانه کتاب، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص.

شابک: ۹۷۸۶۰۰۲۲۲-۴۶۳-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: فارسی - عربی

یادداشت: کتاب حاضر شرحی بر گزیده‌ای از کتاب مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار اثر سیدعبدالله شبّر است.

موضوع: حدیث - نقد و تفسیر

موضوع: Hadith -- Criticism, interpretation, etc.

موضوع: شبّر، سید عبدالله، ۱۸۲۶-۱۷۷۴م. مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار - نقد و تفسیر

موضوع: غریب الحدیث موضوع: Gharib al-Hadith * موضوع: احادیث شیعه - نقد و تفسیر

موضوع: Hadith (Shiites) -- Texts -- Criticism, interpretation, etc.

ناشر: زهرا، ۱۳۵۳ -

شناسه افن: شبّر سیدعبدالله، ۱۸۲۶-۱۷۷۴م. مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار.

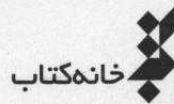
برگه‌ده‌شر

رده‌بندی کنفر: ۹۷ م ۶۰۴۳۳۷ ش ۱۰۸/۱ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۲۶۰

شماره کتابشناسی: ۱۰۸۷

شماره فرویت خانه کتاب
۳۲

عنوان: حدیث پژوهی علامه شبّر در مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار

مؤلفان: دکتر عبدالهادی فقهی زاده (عضو هیئت علمی گروه قرآن و حدیث دانشگاه تهران)؛

دکتر زهرا عماری الهیاری (دانش آموخته مقطع دکتری علوم قرآنی و حدیث)

ویراستار: علی علی محمدی

ناشر: مؤسسه خانه کتاب

طراح جلد: علیرضا کرمی

صفحه آرا: عسگر ابراهیمی

ناظر چاپ: رحمان کیانی

نوبت چاپ: اول، مرداد ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

بها: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸۶۰۰۲۲۲-۴۶۳-۷

لیتوگرافی و چاپ: چاپخانه بوستان کتاب

تهران: خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، پلاک ۱۰۸۰، مؤسسه خانه کتاب.

تلفن: ۸۸۳۴۲۹۸۵

فهرست مطالب

مقدمه ناشر	۱۱
دبیاچه	۱۳
فصل اول: اصطلاح‌شناسی	
درآمد	۱۹
اصطلاح‌شناسی	۲۰
۱. مبانی	۲۰
۲. روش	۲۱
۳. اصول	۲۱
۴. قواعد	۲۱
الف) قاعده در اصطلاح فقهی	۲۲
ب) قاعده در اصطلاح تفسیری	۲۲
فقه الحدیث	۲۳
فهم متن	۲۴
فهم مقصود	۲۴
تأویل روایات	۲۴
روایات اعتقادی	۲۷
روایات فقهی	۲۸
روایات مشکل	۲۹
تعارض؛ انواع و علل آن	۳۰
علاج اثباتی و علاج ثبوتی	۳۲
روش‌های حل تعارض بدوی	۳۲

۳۳	الف) جمع عرفی (مقبول)
۳۳	۱. تخصیص
۳۴	۲. تقید
۳۴	۳. تخصّص
۳۴	۴. ورود
۳۵	۵. حکومت
۳۶	تفاوت حکومت با ورود
۳۷	۶. حمل بر تقیه
۳۷	۷. نسخ
۳۷	۸. جمع تبرّعی
۳۸	۹. نسخ‌های رفع تعارض مستقر
۳۹	اصل اول و قانونی در ادله متعارض
۴۰	به کارگیری قاعده ترجیح
۴۱	مرجحات منصرّف
۴۱	۱. ترجیح به احدث با «ایدت»
۴۲	۲. ترجیح به صفات راوی
۴۵	۳. ترجیح به شهرت
۴۵	۴. ترجیح موافقت با کتاب
۴۷	۵. ترجیح به مخالفت با عامّه
۴۹	۶. ترجیح به موافقت با احتیاط
۵۱	۷. تخییر
۵۲	۸. توقف

فصل دوم: شناخت شبر و مصابیح الأتوار

۵۵	فشرده مباحث فصل
۵۶	سید عبدالله شبر
۵۶	دوران جوانی
۵۶	استادان و شاگردان
۵۷	منزلت علمی
۵۹	تألیفات علمی

الف) تألیفات اصولی و فقهی	۵۹
ب) تألیفات حدیثی و رجالی	۶۲
ج) تألیفات کلامی و اعتقادی	۶۶
د) تألیفات تاریخ و سیره	۶۷
هـ) تألیفات موعظه‌ای و اخلاقی	۶۹
و) تألیفات قرآنی و تفسیری	۷۲
مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار	۷۳
منابع و مآخذ مصابیح الأنوار	۷۵
نوع و کیفیت استفاده از منابع	۷۵
الف) منابع روای	۷۶
ب) منابع تفسیری و شرح روای	۷۷
ج) منابع عقلی، فلسفی و عرفانی	۷۸
د) منابع ادبی و لغوی	۷۹
اهم موضوعات روایات مشکل در مصابیح الأنوار	۷۹
الف) روایات اعتقادی	۷۹
ب) روایات فقهی	۸۰
ج) روایات تاریخی	۸۰
د) روایات تفسیری	۸۰
نتایج	۸۰

فصل سوّم: مبانی فقه‌الحدیثی شبّر در فهم روایات مشکل

فشرده مباحث فصل	۸۳
علل و زمینه‌های دشواریاب شدن دسته‌ای از احادیث	۸۳
۱. وجود واژگان غریب	۸۳
۲. وجود مفاهیم متعالی	۸۴
۳. وجود انواع تعارضات	۸۶
۴. ویژگی‌های ماهوی حدیث	۸۶
الف) ویژگی خط عربی	۸۷
ب) عدم وجود پیوستگی در متن روایات	۸۷
ج) چندزبانگی در فضای حدیث	۸۷

۸۷	د) تقطیع، تحریف و تصحیف
۸۸	۵. ازدست‌رفتن قرائن فهم
۸۸	ضرورت‌های فهم حدیث مشکل
۸۹	مبانی فقه الحدیثی سید عبدالله شبر
۸۹	۱. ضرورت شناخت واژگان غریب و علوم زبان عربی
۸۹	الف) لغت‌شناسی و غریب الحدیث
۹۰	ب) صرف و نحو عربی
۹۲	ج) فنون بلاغت و آرایه‌های ادبی
۹۳	۲. مرجعیت قرآن در فهم حدیث
۹۶	دیدگاه شبر درباره روایات تحریف به نقیصه و نقد آن
۱۰۱	۳. حجیت سنت قطعی در فهم حدیث
۱۰۲	۴. فهم حدیث در بستر تاریخ و ناظر به اسباب صدور
۱۰۴	۵. بهره‌گیری از شرح روایت و فهم سایر علما از متن حدیث
۱۰۶	۶. استناد به روایات هم‌مضمون و مشابه
۱۰۸	۷. اعتقاد به وقوع تصحیف و تحریف در روایات
۱۱۰	۸. اعتقاد به وجود تقیه در روایات
۱۱۱	۹. پرهیز از تأویلات نابه‌جا و واگذاری علم راهی از مشکلات روایی به انبیا و ائمه
۱۱۳	۱۰. پایبندی به مبانی کلامی امامیه
۱۱۵	۱۱. توجه به آسیب نقل به معنا در حدیث
۱۱۸	نتایج

فصل چهارم: روش‌های شبر در مواجهه با تعارضات با روای

۱۲۱	فشرده مطالب فصل
۱۲۲	روش‌های شبر در رفع تعارضات بدوی
۱۲۲	۱. تصرف و توسعه در معنای واژگان و استناد به علوم زبان عربی
۱۲۳	۲. حمل بر اختلاف مراتب
۱۲۴	۳. حمل بر بیان مصداق خاص و اختصاص حکم روایت به مورد ویژه
۱۲۶	۴. حمل بر وجه غالب و زمانی خاص
۱۲۷	۵. حمل بر تعلیم و آموزش
۱۲۸	۶. حمل حکم وجوب بر تفضّل و رحمت و فراهم کردن اسباب و آلات

۷. طرح احتمال وقوع تحریف و تصحیف	۱۳۰
۸. شناخت تاریخ و شرایط پیرامونی صدور روایت	۱۳۱
۹. توجه به چگونگی سؤال و موقعیت مخاطبان روایات	۱۳۲
۱۰. تأویل و توجیه روایات	۱۳۳
۱۱. حمل عام بر خاص و مطلق بر مقید	۱۳۴
۱۲. حمل بر استحباب و احتمال وقوع	۱۳۶
نتایج	۱۳۸

فصل پنجم: مبانی سبّر در مواجهه با روایات اعتقادی

فشردهٔ مسألهٔ اصل	۱۴۱
ضرورت‌های فهم معانی اعتقادی در احادیث	۱۴۲
۱. فهم صحیح قرآن کریم	۱۴۲
۲. تعالی و ارتقای معرفتی	۱۴۳
۳. تأثیرگذار بودن روایات اعتقادی در حوزه‌های علم	۱۴۳
۴. دفاع از مبانی تشیع	۱۴۴
مبانی سبّر در مواجهه با روایات اعتقادی	۱۴۴
۱. تکیه بر قواعد عقلی و فلسفی اشاره‌شده در روایات	۱۴۴
۲. توجه به سطح علمی و معرفتی مخاطبان نخستین روایات	۱۴۶
۳. توجه به بطون و مدالیل پنهان روایات	۱۴۸
۴. تقدم عقل بر نقل در اثبات عقائد دینی	۱۵۱
۵. نگرش مجموعی به روایات اعتقادی	۱۵۲
۶. توجه به آرای کلامی در زمان صدور حدیث	۱۵۳
۷. توجه به منابع و مصادر اولیهٔ روایات	۱۵۴
۸. تأویل روایات اعتقادی	۱۵۵
نتایج	۱۵۶

فصل ششم: مبانی سبّر در مواجهه با روایات فقهی

فشردهٔ مباحث فصل	۱۵۹
ضرورت‌های فهم روایات فقهی	۱۶۰
۱. شناخت حقیقت احکام شرعی فردی	۱۶۰

۲. نقش مؤثر فقه در عرصه‌های اجتماعی ۱۶۱
- مبانی شبر در مواجهه با روایات فقهی ۱۶۲
۱. حجیت خبر واحد ۱۶۲
۲. حجیت ظواهر قرآن و روایات ۱۶۳
۳. ترکیبی بودن زبان روایات ۱۶۷
۴. فهم روایات فقهی در پرتو فرهنگ عصر تشریع ۱۶۸
۵. لزوم نگرش مجموعی به روایات فقهی ۱۷۰
۶. تأثیر مبانی کلامی در تبیین معارف فقهی ۱۷۱
۷. لزوم تأویل در برخی از روایات فقهی ۱۷۲
۸. حمال تأکید بر استحباب ۱۷۳
۹. لزوم عقل‌گرایی و عدم جمود بر ظاهر اخبار ۱۷۴
۱۰. حمال مفید به استحباب ۱۷۵
۱۱. وقوف حمال در برخی از احادیث فقهی ۱۷۵
۱۲. توجه به شرایط سراسری صدور روایات و تأثیر آن در استنباط فقهی ۱۷۶
۱۳. در نظر گرفتن عنصر تنبیه در روایات فقهی ۱۷۸
- نتایج ۱۷۹
- کتابنامه ۱۸۰
- نمایه ۱۸۷

مقدمه ناشر

علم حدیث که در طریق آن اقوال، افعال و احوال یا تقریر پیامبر اسلام (ص) و معصومین (ع) تبیین شده است روایات معتبر از نامعتبر باز شناخته می شود، یکی از علوم بنیادی دین اسلام به شمار می آید، حتی شخصیتی چون ابن حجر عسقلانی جز آن را «علم» قلمداد نمی کند. این علم در طول تاریخ اسلام، چه در میان شیعیان چه در میان اهل سنت، فراز و فرودهای بسیاری را تجربه کرده، اما اوج شکوه و عصر طلایی آن را در میان شیعیان باید در سده های چهارم و پنجم جست و جو کرد که بنیادی ترین جوامع حدیث شیعه به نگاشتن و تراجم و شاهد ظهور آثاری مهم چون الکافی کلینی، مَنْ لایحضره الفقیه شیخ صدوق و تهذیب الاحکام و الاستبصار شیخ طوسی هستیم که این علم را بسط و عمق بخشیدند. پس از آن نیز این علم گسترش یافت و در سده های متأخرتر شاهد ظهور علامه مجلسی، محدث نامور، با مفصل ترین مجموعه حدیثی شیعه یعنی بحار الأنوار در سده دهم و علامه شبّر، عالم جامع الاطراف شیعه، با کتاب مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار در سده سیزدهم هستیم که علم حدیث را غنی تر و پررونق تر ساختند.

مؤسسه خانه کتاب از ابتدای تأسیس خود، از انتشار آثار حوزه دین بنویزه علوم قرآن و حدیث غافل نبوده و نشر مجموعه «چهل حدیث» در دهه هفتاد و مجموعه «ایرانیان و قرآن» در اواخر دهه هشتاد و آغاز دهه نود از جمله آثاری است که کوشیده با نشر آن ها سهم خود را در این حوزه مهم و تأثیرگذار ادا کند.

کتاب حدیث پژوهی علامه شبّر در مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار اثر مشترک آقای دکتر عبدالهادی فقهی زاده و خانم دکتر زهرا عماری اله یاری به کاوش و تحلیل مبانی حدیث پژوهی سید عبدالله شبّر در کتاب مصابیح الأنوار اختصاص

دارد. علامه شبر در این کتاب ضمن جمع‌آوری و توضیح و تبیین احادیث دیریاب، کوشیده چهره احادیث شیعه را از تعارض با آیات و روایات دیگر یا اصول اعتقادی و فقهی بزدايد. از این رو کتاب مزبور از آثار دیگری که در این زمینه به نگارش درآمده، متمایز است و می‌توان آن را مینا و الگویی کم‌نظیر برای حدیث‌پژوهان شیعه در فهم احادیث مشکل و دیریاب برشمرد.

کتاب حدیث‌پژوهی علامه شبر در مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار در شش فصل سامان یافته و مؤلفان محترم پس از دو فصل نخست که به اصطلاح‌شناسی و شناخت شبر و مصابیح الأنوار اختصاص دارد، در چهار فصل بعدی به ترتیب به «مبانی فقه الحدیثی شبر در فهم روایات مشکل»، «روش‌های شبر در مواجهه با تعارضات حدیثی»، «مبانی شبر در مواجهه با روایات اعتقادی» و «مبانی شبر در مواجهه با روایات فقهی» پرداخته‌اند.

با سپاسگزاری از مؤلفان محترم کتاب حدیث‌پژوهی علامه شبر در مصابیح الأنوار فی حل مشکلات الأخبار، امید است که انتشار این اثر از سوی مؤسسه خانه کتاب بتواند گامی در حدیث‌پژوهی معاصر شیعه در کشور باشد.

نیکنام حسینی‌پور

مدیر عامل مؤسسه خانه کتاب

